

O JAZYKU ČESKÉM.

ROZMLOUVÁNÍ PRVNÍ.

Z *Veoslavina*, Čech a Němec.

Z Veoslavina. Dovoľ, Minoše, ať promluvíím několik slov s příchozím tímto. Tuším, pane, že rozprávíte česky?

Čech. Tobše, pan, ja měla, tyš pyl chlapes, chovaška, a ten pyl šesky.

Z Veosl. Chvalné a potěšitedlné jest to srdci mému, an vidím, kterak i do cizích zemí jazyk můj milý se šíří. Vy, jakož patrnó jest, Němec jste; odkud, prosím, rodič?

Čech. Na, na, pan, ja Šech je, a v Šechy narotil.

Z Veosl. I toť jste tedy celé své živobyť v cizině strávil; a kdežto, můj milý, že vám možné nebylo, abyste se doučil jazyku českému?

Čech. Ja pyl můj šivot ne pšeš granic šesky. Ja v Prase narotil, v Prase šiva pyl a v Prase umšel.

Z Veosl. Pro Bůh! jak jest to možné: Čech — Pražan — a tak chatrně mluvíti jazyk svůj?

Čech. Můj jasyk ja mluvit tobše.

Z Veosl. Pohřichu! nehrubě; leda byste (čehož Bůh ostřez!) k jinému se znal jazyku.

Čech. Můj jasyk je němesky.

Z Veosl. I vím všecko; vyť jste syn nějakého německého řemeslníka, jimž předkové naši Pořič za obydlí vykázali, aneb snad některého do Čech vnově přišlého Němce, a Němci vždy měli tu vadu do sebe, že rádi do Čech se loudíce, nerádi jazyku českému zvykali; snad jste i málo s Čechy obcoval?

Čech. Prafil fám, še s Prase sem. Je ne šátny kaféhaus v Prase, kte ja nepyl jako toma, šátny saal, kte ja ne fortansovat, theatr a khostel, kte ja neunterhaltovat. Ja mám tobše tabak koušil, tobše billiard hral, cechofal i fechofal, a mám všecko tělal, so se šikofal na šlofěk od kultür, lebši neš mancher kafalír.

Z Velesl. Odkud medle ta hříšná jazyka svého neumělost?

Čech. Ja šek fám, še můj jasyk je němesty; a ten kto šest v těle a topry kapát na tělo má, ten šesky mlufit hanba.

Z Velesl. Nastojte! Česky mluvíti se hanbí! jazykem, v kterém veškeré království se řídí, jímž od končin do končin po celé vlasti slovo boží se káže a hlásá, jímž umění se přednášejí a srdce česká k ctnosti a hrdinství se vzbuzují! — V hrdlo lžeš, člověče, že Čech jsi! Němec tobě z očí i kroje hledí; oč, že Šváb jsi? —

Čech. Švab nebo Šech! tnes to jetno. Ale ja Šech je a Minos k Šechy mi anveisovat.

Z Velesl. Odrodilý předků svých potomku! Jestližes sobě v kafírnách, v těch cizozemců, jak vidím, hnízdech, Němce vyválel, však ve škole lépe česky jsi se naučiti mohl i měl; čili jsi do žádné nechodil?

Čech. Še ja mlčel k ten šeči, fitěl pan, še philosoph sem; snám i jura všesko, a ja moch moje půl funt attest, jako kto jiný s nofej ušensy, producirofat.

Z Velesl. Avšak z Koldína, kancléř výborný, neposlední zajisté jest spisovatel; což jste jeho městských práv nečetl? Tuť byste byl měl příležitost dobré češtině se naučiti.

Čech. Ja uměl ne šesky šíst, a ja to nepočebofal.

Z Velesl. Co slyším? V pravdě-li, že nyní v Čechách někdo se může naučiti veškeré filosofii i všem právům, an by česky ani čistí neuměl? Nečítají se tedy, jakož jsem doufal, spisové těch ušlechtilých mužů, ježto statky i životy své na zvelebení jazyka svého vynakládali? Nečítá se Konáč, Velenský, Hájkové a můj milý Kocín, aneb onen, jehož sláva i nás se donesla, dobromyslný Komenský? A což z Veleslavína, ha! pověz, čítají-li toho?

Čech. Můj pán! To je šesky fesnic! o ten lit mám ja, so šiv, nic neslyšel. Ale to prafil mi, še ten šesky knišky je pletky a

pláto; ten němesty proti něj slato; a ten šesky pyl ne tost na couvert těm němesty.

Z Velesl. Utrháš! co za mého času psáno bylo, to nebyly pletky; byli to plní bohobojnosti a umění spisové, byly drahé ctnosti kameny, jímž opravdová pobožnost zjednala utěšenou a věku mému milou stkvělost; byla zrna pravdy bez plev lichoty, zlato počestných mravů bez trusek lehkomyšlnosti. Němci sice se vším usilím za našeho času pracovali, však nepravda i lež jest to, aby v tom svém štekavém a chrochtavém jazyku díla vyvedli, která by ona našeho libého a zvučného jazyka jako zlato nad bláto předčila! Ha! pověz opravdu, mají-li Němci tak drahně nad nás spisů převýborných?

Němec. Pravdu mluví přichozi tento, an, jak vidím, jest pravý obraz nynějších Čechů, kteří ničehož méně neumějí, jako česky, a to prošle skrze tvé péro přísloví prorocké, že někdy na mostě Pražském bude Čech nevidanější, jako jelen s zlatýma rohama, vyplněno jest téměř tuto dobu. Ne tak Němci; ti by měli vašim za příklad býti. Jest tomu asi 60 let, co našinci jazyk svůj upřímně vzdělávati počali, brousíce, pilující, hladíce talk dlouho, až se každému ve světě jazyku v bohatství a dokonalosti vyrovnati mohl. V brzce věk zlatý Němcům vykvetl, jehož vůni milou zakochali se i vašinci, zvláště proto, že štěp svůj, an mohl nápodobný květ nésti, svévolně ze všech odrali poupat. Nebo již dvě století vyzuvají se ze všeho, což českého jest; spálivše staré knihy předků svých, nových nepsali; mrav, kroj, až i hnedle jazyk otcovský proměnili, aneb aspoň změnití usilují; slovem, přijda mezi ně, řekl by, že ne český to, ale z Franků a Němců jest složený národ; velcí z Franků, sprostí z Němců, a to všickni, když ne skutkem, aspoň vůlí. Všemmu je naučíš raději, než jazyku předkův jich!

Z Velesl. Přestaň, pro Bůh! přestaň! nahý meč jsou slova tvá.

Němec. Vidím v tobě Staročecha, jednoho z těch, kteří pro jazyk svůj a vlast nasazovali jmění i životy své, jimžto slouti Čechy byla chvála nejžádanější, kteří byli strašní práv hajitelé, podiv závistných národů, lampy uprostřed vichru hořící. Jednák zhasly lampy ty, přišel podiv ten v přísloví a lehkost, a usnuli

hajitelé práv strašni. Čas, Danieli, čas, ten všeho dárce a zhoube, za nímžto města, zemstva, národové i světy vycházejí a zacházejí napořád — i to jméno české, leč že Čechovi bude možné odolati osudům, brzy, brzy snad věčnými přikryje zavalinami.

Z Velesl. Ach, přísný soude boží, nastojte, že mi nelze po druhé umířiti, že taková hanba potomků mně zahořčila sladké elysejské radosti! Zajdu, kde bych neviděl přicházeti nezdárníků těch, i snažiti se budu, abych s vlastenci věrnými o tom, což bylo, rozmlouvaje, nad tím, což nyní jest, uskrovnil zármutek svůj.

Němec. Nermuť se, Danieli, není ještě posavad po všem veta. Živ jest národ ten, jehožto jazyk zcela nepošel. Stojí až po tu dobu onen štěp vašinců, ač odraný, ač ostím vůkol dušený, nicméně zdá se, že pouští nové pupeny, silné dosti, aby ještě jednou jeho předešlá mladost se obnovila; jen ať dobrý zahradník jest ho šetrný, ježto v sadu svém každý strůmek rovnou péčí pěstuje. Povstává, dím, ušlechtlejší česká rodina, zdární synové vlasti, povinnou k té matce lásku v prsech čijící. Ti, kde jste vy snažice se ustali, uchopují se českého umění a vytrhnou (buďte jednosvorní!) slavnou druždy vlast svou z přísloví a posměchu okolních národů, jen jestli (a lze-li pochybovati?) ten dobrý otec národů *František* k žádosti milionů věrných nakloní ucha svého a bude, jimž byl Karel i Rudolf odpoly, docela otcem Slovanům svým!

1806

O JAZYKU ČESKÉM.

ROZMLOUVÁNÍ DRUHÉ.

** Slavomil a Protiva.*

Protiva. Nenadál jsem se v sboru včerejším, že by z ust dávno prohlášeného světaobčana (kosmopolity) tak horlivá obrana jazyka českého se pronesla.

Slavomil. Světaobčana? — horlivá obrana? To první od vlídnosti vaší za poklonu tím raději přijímám, že takť se radovati mohu, an jsem vám poněkud podoben; než to druhé? — inu, každý má svého koníka z rákosí, na kterého zasedna rád v zámezní končiny paluje. Já zajisté toho nepřím, že na svém zaháletí nemohu; myslíte však, že mezi těmi dvěma slovy jest nějaký odpor?

Prot. As takový, jako jest mezi těmito: býti a nebýti, nebo dokonce mezi milovati a nenáviděti.

Slav. A kterak to? prosím.

Prot. Buďto že vpravdě kdo světaobčanem jest, a ten ovšem celý svět zároveň miluje, nebo ale některou jeho částku za obzvláštní lásky své předmět vyvolil, a ten světaobčanem býti patrně přestává; nýbrž bojím se, aby taková stranná láska jedné snadno v nenávist druhé částce lidí nepřišla.

Slav. Co se mne tkne, já o světaobčanství (kosmopolitství) docela jiného jsem mínění. I mním, že se tak láska k vlasti s láskou k ostatnímu světu, ač v rozdílném, nicméně v dobrém stupni, jako láska k příbuzným s láskou k sousedům má. Než o tom jindy. Včera tedy jsem se vám zdál horlivěji rozmlouvati s tím poněmčilcem? — Než medle, vidoucím mně uprostřed

vlasti nevlástenctví tak náramné, Čecha rodem, an všemu, což dědím jeho svatě bylo, se rouhá a posmívá, domácí tupí, cizí chválí, těch nenávidí, od nichž žije a tyje, — možno-li, prosím, aby kdo horlivostí pojat nebyl, a té nejpřísnější nevole proti synu vlasti nehodnému necítil?

Prot. Možno-li vám vlastně, opravdu nevím; to jediné vím, že tudíž za horlivost svou viděti jste musil na pokání, jak odpůrce váš, jakož při půtkách obyčejně se děje, tím pevněji na svém zůstal. Já, co chladný vás obou posluchač, snadno jsem se varoval svědčiti jedné neb druhé straně, oleje do ohně líti; nýbrž toho prospěchu přitom jsem užil, že v obapolně zahřitém a tudy jako plynutějším vtipu vašem, velice jsem se kochal.

Slav. Pravát jest to moudrého povaha, z pošetilosti jiných rozumného požitku nabývati. Než tenkrát neodnesl jste jeho zadarmo. Pokud zde sedíme pod tímto věkovitým dubem, který snad mnohému poctivému Staročechu chládku a přístupu poskytl, povězte mi, prosím, komu z nás sám u sebe jste dal za pravdu, neb co smejšlel jste o tom celém našem rozmlouvání?

Prot. S jednou výmínkou.

Slav. Přijímám ji, buď jakákoli.

Prot. Byste poslyše mne zůstal studený.

Slav. Zůstanu jako led.

Prot. Nemálo jsem se divil, kterak jste zvláště vy celé to rozmlouvání od hlavní věci na jinou a docela rozdílnou přivedli; aneb ať zřejměji dám, od lásky k vlasti k lásce jazyka českého se uchýlil; což mi tak směšné přicházelo, jako když tam Lucianův Jupiter rozběhna se s svým mnohohrotným hromem na zapirače Bohů Anaxagora, sám nevěda jak, udeřil do chrámu Kastora a Poluxa, kteří mu mičím neublížili, ježto zatím filosof bez nejmenšího ourazu vyvázl.

Slav. Chrám spartánských blíženců a Anaxagor filosof ovšem věci nestejně byly; jestliže pak mezi vlastí a jazykem vlastenským táž jest nestejnost, tož bychom arci daleko za cíl byli házeli. Než, dovolte, ať se vás zeptám, jaký národ přebývá v Rakousích? Řeknete zajisté, Němci! na týž způsob Francii Frankům, Rusii Rusům připišíte; aniž zapřete, že všickni tito svou

zvláštní vlast mají. Nuže, což právě tím je dělá, aby Frankové, Rusové, Němci byli?

Prot. Zvláštní jich každých obec a správa!

Slav. Než co, kdyby se všechny jich země pod jedinou správou spojily, zdaž by přece jako prvě tolikerými byli národy?

Prot. Byla by to jedna obec v Němcích, Rusích a Francích záležející.

Slav. Jedna, ale rozdílných národů. Každý ten národ sebou by obmezen byl a mním, že by nenamluvil tak snadno Rusovi někdo, že Francie jeho vlast jest. Sami Francouzové, ač že jako nejhlavnější světaobčané všudy doma jsou, neopominuli by svého Zárejska, jakožto vlasti své, plnou hubou zvelebovati. A medle, tu kde by jedna správa, jedno právo, jedno, dejme i to, náboženství panovalo, odkud přece ta patrná rozdílnost mezi těmi národy pochází?

Prot. Rozumím vám: míníte, že jazyk jest to, an obmezuje národy a vlasti jejich. Než co kdyby místní okršlek snad to byl, ježž vlasti nazýváme? Dejme tomu, že by Francouz ve Vídni jsa zrozen a vychován, o vlast svou tážán byl: může-li, nelhaje zapřítí, že Vídeňák jest? umí-li německy, čili nic, na tom nezáleží.

Slav. Velmi mnoho. Neuměje německy, vůbec za Francouze jmín bude.

Prot. A co, kdyby takových Francouzů buď ve Vídni, buď v okolí jejím více, až i na tisíce bylo?

Slav. Tu by se patrně dělili, a jako jsou u nás čeští a němečtí, Bojemové, nápodobně by tam němečtí a francouzští Rakušané byli; vždy však dva národové v jedné zemi.

Prot. Tedy v jedné vlasti?

Slav. Pokud jistou země částku, neboliž jisté z hor, dolů, řek a lesů pozůstávající okolí vlasti nazýváte, nepřím se, a na ten způsob celá naše, jakkoli prostranná máť země jedinou bude všech národů vlastí, a přece, že více na zemi vlastí jest (vyjímaje ty vaše světaobčany), žádný potud nepochyboval; aniž, pokud mně známo jest, přirozomost zvláštní tak nazvané vlasti obehkala nějakou hradbou, aneb plotem jakýmsi viditedlným

opatřila, tak aby jedné každé z nich věčné byly vykázány meze, a ona za hodnými toho příčinami menší nebo větší býti nemohla.

Prot. Vidím že, nechci-li, aby se ten led docela rozjehl, ustoupiti musím. Tedy kolik jazyků, tolik národů, a kolik národů, tolik vlastí?

Slav. Jelikož již částka země s svými obyvateli dle jazyků rozdílným právem vlast slove —

Prot. Čechia tedy částkou Bojemie, a v Uhřích nejméně trojí vlast, a co přitom nejutěšenějšího, hezky pomatena jest!

Slav. Smějte se do vůle; jinak není. O jméno se nehádáme, nýbrž o věc samu; a mním, kdyby český národ se poněmčil, aneb jakýmkoli jiným způsobem posel (čehož navzdory nenávistníkům českým jeho duch ho chraniž a ostřež), že by jméno Čechie zemi té tak málo náleželo, jakož jí náleží ono Bojemie, an v ní dávno žádných Bojův více není. Tedy-liž včera cíle tak hrubě chybeno? Nebo jestliže vlasti bez národu, národu bez jazyku zvláštního pomysliti nelze, dokládám ještě jednou, že se žádný, kromě kdož jazyk národu svého miluje, pravou láskou k vlasti honositi nemůže.

Prot. Vy byste obra překonal. Tím téměř přemluven jsem, že jakási národu bytost v jazyku jeho záleží. Věru! Slavomil domnění svá, buďte ona sebe zvláštnější, výborně ohrazeti zná.

Slav. Zkoušíte mne, příteli! Vy, ja milovník a znatel staré i nové literatury, víte dobře, kterak každý ve světě národ o svém jazyku smejší. Znáte ono Římanův na vtírající se cizozemce neustálé nevrazení, aniž třeba připomenouti vám Juvenála, an jako všech vlastenců zástupce ty Grékuly tam nehodně mrská; chcete starší příklad? máte jej na nejstarším, od něhož památky jsou, národu, hebrejském: celý zákon pln jest lásky rozpálené k vlasti a jazyku. Ale proč hledati u mrtvých, čehož u živých dosti! Frankové až pyšně rozprávějí o jazyku svého rozšířenosti a slávě; Angličané svého sílu, hojnost a krátkost, ač že ta jej nemálo štěkavým činí, horlivě zastávají. Což Němci? ti zajisté jednou rukou vynálezků učení a umění francouzských dychtivě vždycky uchvacovali, avšak druhou všemu, co se u nich pořanciti chtělo, vidliček podávali; a nečetli ste, kterak nedávno ten Ně-

mec tam¹⁾ na toho Rosanína se rozčepejčil, že prý se pokusil postaviti tu otázku: Lidé-li Němci? — a ji zodpověděl sobě: to prej Bůh ví! aspoň tak vyhlízejí jako lidé! — A neslyšeli ste toho povyku, co vedl tam²⁾ ten ne nevtipný, ač (mezi námi) syrový Maďar proti Slovanům, jak vůbec, tak zvláště uherským, jimž toliko cikány a židy v podvodu předkládá; a proč? že jeden Němec³⁾, který ani jedněch ani druhých neznal, Slováky a Němce nad Maďary pochválil.

Prot. Vše to pohříchu svědčí, že svět, an tak drahný čas jest, posavad nezmoudřel. Ony výborné myšlínky o povšechné obci, o všeobecném jazyku, o pokoji věčném, zůstanou tedy —

Slav. Čímž byly na počátku — pěkným snem! Ten moudrý a mocný přirozenosti správce, kterýž působí, aby ty vaše španielky a ty mé holandské tulipány, čím dále tím více, ony k ovcím, tyto k tulipánům českým podobnější byly; kterýž vinnému kři rovně tak jako královskému jablku náležitý prouh země vykázal, nás obělil, Maury očernil: kterýž, ať dím všecko, ani dvou ve světě zrnek písečných docela sobě rovných neučinil, ten správce, pravím, nedopustí, aby ta ve všech věcech panující rozmanitost podivná v jednom pokolení lidském, aneb jen v jedné vlastnosti jeho jednomu neb druhému mudráčkovi k vůli, aneb dokonce lidskou mocí zrušiti se měla.

Prot. Ačkoli sám pochybuji, že by kdy jeden jazyk, byť i jakási nadpřirozená moc všechněm národům dnes jej v usta vložila, dlouho se udržeti mohl, aby ho nový Bábel nerozdělil: nicméně za to mám, že jak bez ujmy oně vpravdě velebné a divné rozmanitosti, tak bez ujmy osobnosti své národ český poněmčiti by se mohl; nebo ani ten nejsubtilnější závěrek toho mi nedokáže, aby týž národ, proměniv jazyk svůj, zítra byl proto jiným, než dnes jest, národem. Jen se přiznejte, že jakýsi záblesk od toho jazyku českého oko vaše zarazil, aby vám, vezmouce to bez předsudku, že jeden jazyk jest jako druhý, nelze bylo pochopiti.

Slav. Mohl bych vám odpověditi, jakož odpověděl onen filosof

¹⁾ Jen. Lit. Z. 1803.

²⁾ Wielands Merkur 1803. Nro 10, 11.

³⁾ Zeit. für eleg. Welt.

učíci, že smrt a život jedno jest, tážícímu se, proč on tedy živ jest a neumřel? Pro touž příčinu, vece, že to jedno jest; — aneb tím vás odbýti, že ovšem jedno jest, jestli růže od přirození červená aneb bílá; nicméně dívky naše by to nesoudily za jedno, aby jakoukoli růží pěkná nádra svá ozdobyly, nýbrž každá by rozvážlivě vybrala tu, která by k pleti její nejlépe se hodila. Ale odstupte šprymy, kde rozmlouvání tak vážné místo má. Kdyby vaše filosofie kosmopolitická byla filosofií veškerého světa, řekl bych, jako tam Carnot ke konsulátu a císařství Bonapartovu, že první jsem, který se snáším; ale dokud nejvýbornější lidé u vzdělaných národů s všeobecnou pochvalou zpívají:

Franky budouce, budem národ, ne však ale Němci.⁴⁾

Aneb:

Každý národ jest živ, pokavad přemilý mu jazyk zní
Mateřský, s ním, ach! jestost jeho hasne nejistá,⁵⁾

dotud tuším bez hany smím přát, aby národ můj milý raději s druhými národy chyboval, než aby zadal to neposlední slovan-ské jméno své a bytnost svou, zadaje ten drahý poklad — jazyku svého, pro který od předků jeho mnoho krve prolito bylo. — Ale nechtějmež odkryti té rány, leďva zamřelé — nebo kdož by medle z Čechů bez bolesti na ni pohleděti mohl? Než co, kdyby to, že jest jeden jazyk jako druhý, znělo pěkněji než pravdivěji? Zdaž každý národ nemá svého zkušeni a jako vychování vlastního? A není-li jazyk jako sklad veliký všeho umění a vši vědomosti lidské, kteráž ním od otce na syna, co zvláštní jedné každé rodiny bohatství přechází? Co více? jazyk jest ta nejvýtečnější, dle zvláštního země prouhu, mravů, smejšlení, náklonnosti, a dle tisícerych každého národu rozdílu uzpůsobená filosofie, a tudy, jakož každý učinek k své příčině se nese, tak on složením, zvukem a povahou svou ten nejjistější a nejvěrnější obraz počátku, zobecnění, zdělání, povahy a způsoby samého národu představuje, tak že v jednom jazyku jako celý národ žije a jej co známku a důvod osobnosti své přednáší, jeho zkoumáním sám neomylně

⁴⁾ Gleim.

⁵⁾ Virág, básník uherský znamenitý.

vyzkoumán bývá a jím samým od jiných národů tak se dělí, jako se dělí člověk od druhu jiného vychování a zvedení. I může tedy vlastenec, nic se neohlédaje na jisté zámezní filosofy, bez bázně, že by v ouhonný předsudek upadl, milovati jazyk jakýkoli národu svého, ano, ať dím ještě jednou, jelikož to jistému lidu dosti praveno býti nemůže, bez lásky k vlastenskému jazyku na lásku k vlasti, t. j. k národu svému pomysliti nelze jest; a Čech tedy zárovnou smělostí zpívati může:

Němci budouce, budem národ, ne však Čechové více!

Prot. Tenkráté (mezi námi) po celém tom ledu veta! an již nejen vlastenský, ale i ten básnířský oheň vás rozehřál. Ale ti Čechové, co se tak trpělivě jako ta růže sličná na bílo z červena barviti dávají, aniž se bojí, že by jsouce bílí růžemi býti přestali, a co se při německých mravech, způsoby a řeči tak výborně mají, žeť i nerádi jsou, když jim kdo těch dřevních jejich českých připomene, ti, pravím, Čechové musejí býti velmi prozaičtí lidé, že se citlivost jich tak náramně změny, jakou vy v poněmčení jejich vidíte, neleká; zdá se, jako by je změna ta nic nebolela, ano i příjemnější jim byla, než snad poupěti zmotejleni jest.

Slav. Vědomo jest vám, že člověk v roztrhaném kabátu všeho mluvíti nesmí. Divíte se však, že ti motýlové, nebo raději brouci (tak jsem je z mládí jmenovati slychával) lépe se mají, vyssávajíce pro sebe kvítí lučné, nežli včeličky, které pro obec zásobu střednou pracně sbírají? Jsou to hladoleti, jichžto bohem břich jest, a jestliž ten pln, co jim do vlasti a národu? Dejte takovému soběku jísti, a chcete-li, on vám zapře nejen vlast, ale i matku a otce svého; tak málo se víže přirozeným zákonem! Však on vždycky najde pěknou zástěru hanbě své, buďto pokrče ramena ma dí vám, že tak osud to nese, nebo konečně za filosofa se vydá, jelikož mní, že těmto pěkně sluší, nižádné vlasti nemíti. Aby o své spoluobčany dbal, příběhy národu svého čítal, k tomu ho ani prosbou nepřivedete; a jak by medle čítal, ano česky neumí a v němčině jen jednostranně předky své sezná, ač že ani v němčině nečítají hrubě takoví Nečechové letopisů o národu svém, bojíce se, že by dočtoucím se, jak šlechtní byli otcové jejich,

*Raději se nedívám, než tím lepší, celina je p
vance křehká, nežli jsem zabolavá*

vlastní svědomí jim odrodilost od nich připomínalo a z hrdin
pošlých darebáků spílalo. Což tedy, chtít-li ujiti zjevného na ně
prstem ukazování, zbývá jim jiného, než aby se doma i vně za
Němce vydávali, jelikož vidí, že Čechové od dávna tak zdvořili
jsou a Němců, kteří za 20 i 30 let mezi nimi bydlíce česky
naučiti se nemohli, beze všeho smíchu snášejí: jednáť tu
oni zdvořilost mají jenom k těm cizozemcům, že nechťi urazití
práva hostinství, a nejvíce, že mají outrpnost s neschopností je-
jich, jelikož sobě oni na těžkost jazyka našeho náramně stěžují
a on jim tak protivný jest od přirození jako psu vřelé kroupy,
ač že úřady naše jim k duhu jdou a chléb náš jako med chutná:
ale s našinci, nevím, proč by takovou outrpnost měli? Na ty celá
potupa a vzhrda jich slušně naléhá, že směli potupiti vlast svou,
žežhule! sebirající pérka po pávích, a znajíce se k stádu cizímu,
a kyhajíce s ním; odkudž by dávno již vyštípání byli, leč že tam-
tíž, trpíce ujmu na západ, počet svůj k východu rozhojnití hledí,
třebas jenom žežhulemi opovrženými: však ona chlouba dobře
se hodí k pejše a bohužel, čím dál, tím tíže jest je rozeznati.

Prot. Aj, aj! toť nějaký Satyr z podšívky vám hledí! Smál
bych se, kdyby se ty žežhule na vás sesuly a hodně vám, jak
tam Lucianu filosofové, vyzobaly a vyrvaly.

Slav. Kdybych jim to řekl německy; — česky nerozumějí, neb
aspoň se staví, jako by nerozuměli, bojíce se, kdyby jednou ne-
kyhali, celý svět by zvěděl, že jsou nevděčné žežhule. Jednáť
necht přijdou, tuším, že bych jako Lucian hodného soudce nalezl.

Prot. Neradil bych vám k rozepři v tento čas, jelikož pro dra-
hotu všech věcí i na spravedlnosti hrubě přiskočilo. Ale bez
šprymů, Slavomile, rozmlouvání naše stalo se nad nadání oprav-
dovější, budiž, jak pravíte, že jen potud Čechové zůstanou Čechy,
pokud česky mluvíti budou; než, prosím, co na tom, jestliže oni
Čechové jsou nebo Němci, jenom když šťastni jsou; čili mníte,
že by Němec nemohl tak šťastný býti jako Čech?

Slav. O milý Protivo, rozumějte mně lépe. Nejsem tak mdlý,
abych to myslil. Já sobě vážím Němců, co jiného národu osvíc-
ceného, a každý Čech tak pravotný bude a vyzná, že jim v umění

a učení aspoň tolik, co oni sami Francouzům, dlužni jsme; kterak
bych mnil, že by pro to samé, že Němci jsou, šťastní býti nemohli,
ježto já sám to, co je šťastné činí, učení a umělosti jejich vysoce
velebím a miluji? Ale mohou-li Čechové, pokud to jich poněm-
čování trvá, šťastní býti, to věru jiná otázka jest. Uvažte sám
a suďte! Pouhý Čech ode všech ouřadů vyloučen jsa, ani mizer-
ným nádenním písákem býti nemůže, nýbrž jako tam u Egypt-
čanů ku pluhu nebo šidlu otců svých zaklen jest, ježto zatím
cizozemec nadutý v správu zemskou a prospěchy jeho se uvazuje;
aneb velkým nákladem a prací k ouřadům ten klíč německý
zjednati sobě musí, ve školách, očkovaných sice němčinou, ale
k tomu nejvíce hodných, aby i ten poslední znik vtipu českého
udusily; v nichž by i nejbystřejší hlavě za čtvero i patero let
nebylo možné se naučiti kromě tomu německému bukvaru, hezký
od slova k slovu, jako by na modlanky hrál. O porozumění věci,
pohříchu! dbání není žádného, a k posledu vyjde ubožák jak všel,
jen o něco tupější. Zdali vás nepřivítali jako mne, Čecha pou-
hého, s pouze německým slabikářem, snad abych zapomena
česky, neuměl německy? Vás-li v kvadrátku magistříček neujišto-
val jako mne tisíckrát, že Němec jsem, že němčina má řeč jest
mateřská, ač že matce mé německého slova nikdy ani na jazyk
nevstoupilo? A co študia? zdaž i tam, co by se nejvíce učiti mělo,
u mládeže se nepředpojíhá? Těch zajisté žák český buď pro
nesnadnost dvou řečí neznámých, z nichž jedna neučí se tak, jak
by se žádalo, brzy se odstraší a do dílny nebo na pastvu se vrátí,
jestliže poštudentiv se více mrzkým povalečem nebude, — aneb
pak všecku nesnázi zmužile přeskočí, a konečně buda výborným
Němcem, Čechem býti přestane a k ouřadům v Čechách není
mnoho lepší než Němec. — Netrpí-li sama při tom spravedlnost?
Zdaž na tom jest dosti, že právům, takměř pouze německým,
toliko soudce rozumí? — Zdaž od našich ouřadů pouhý Čech
spravedlivosti bezpečně nadíti se může? Prosebný jeho list český
buď se zavrhne, buď, že žádný mu rozuměti nechce, do němčiny
třebas naopak překládá, jsa podáván od Kaifáše k Pilátovi, an
zatím každý škrabák nad ním frní, že německý není. A tak Čech,
chce-li k svému vol nevol právnímu příteli, často řekl bych ne-

příteli, a opět na větším díle — Němci, do rukou se vrhnouti přinucen jest.

Prot. Než odkud medle v českém místě sudí Němec, jelikož dle opatrného rozkazu při zkoumání za soudce zjevný se rozdíl mezi Němci a tak nazvanými obojetníky činí? —

Slav. Činí jedno pozdě! Potom každý, ať jen něco po chůvě leptati zná, nebo dobrého jitra po česku dáti umí, za obojetníka, kterýmž ovšem v jiném smyslu býti může, se vydává, a tak zaobchází nejvyšší vůli; ale možné-li, aby jazyku, jemuž 15 let učiti se zameškal, v tom posledním, práci předuležitou zaneseném roce, naspěch se naučil? — Pravda, že Čechovi usudek český vydati se musí, ale pro Bůh, český-li? — kolik Linakrů cítiti by jej musilo, aby český smysl z něho se vytvořil? — Než nechci vás dlouho voditi po kancelářích, jichž jména samého, snad ne bez příčiny, mnohý se leká, to řeknu toliko, že mne po každé demokratický smích napadá, kdykoli ten německý lístek Intelligenci do ruky vezmu a čtu, kterak tam neb zde pouhý Čech k dostavení se pod trestem se povolává, nebo veřejnou dostává zprávu o nápadném dědictví, rozchvacování statku jeho a tisícerych věcech užitečných a potřebných, o nichž se celá německá říše snáze doví, než právě ten, koeho se týče, jelikož tuze mnoho jest od něho žádati, aby Čech jsa, noviny německé, jimž nerozumí, kupoval a sobě vykládati dával. Což tak za právourážné uznáno jest, že samo nejvyšší řízení veřejně prohlásilo,⁶⁾ že žádostivo jest, aby list Intelligenci také českým jazykem se vydával: jako by pravilo, aby se Čechové styděli jeden na druhého německy, rozuměj on neb nic, volati a mluvití. Prospěje-li to laskavé země Pána pokynutí? — Čas nejlépe ukáže.

Prot. Na ten způsob Čech přece šťastný jest, jelikož ani sám neví, co mu chybí.

Slav. Tak šťastný, jakož ten usměch váš jej šťastným býti dokládá! Bohužel, že ne šťastnější! Než jaký div, když není umělejší! A může-li to, pokud celé umění v rukou Němců jest? Čech velmi málo zví o vydokonaleném hospodářství, málo o při-

⁶⁾ Dekret dvorský 2. prosince léta 1801 prošlý.

rození, vědomostech a jiných věcech, vzdělanému národu potřebných: ježto zatím Němec nejen z tolika učených spisů prospěch svůj béře, nýbrž i všelikými spisy potřebnými, co nějakými rukovětními ku všemu umění a vědomosti hojně opatřen jest. I pomlouvá-li ten potom jej, že není tak správný jako lid německý, že není k dílnám rozmanitým a fabrikám způsobilý; medle není-li hoden poklepnutí, jako v bájkách pravice, ana své sestře levici nemotornic předhazovala? Bláznová! kdyby člověk cvičil obě bez rozdílu, což by překáželo, aby jí levice ve všem nebyla rovna?

Prot. Co se týče hospodářství, ba i jiného umění, mním, že by v tom duchovní pastýřové a učitelé školní lidu přispěti mohli, an by příklad jejich více vydal, než knihovny spisů nejvýbornějších.

Slav. Dejme, že tomu tak jest, ač že veliké pohnutí mám toho přiti, dejme i tomu, že slušno jest, aby duchovní také v tělesných potřebách lidu dobrou radu posloužití mohl: než, prosím, žádati-li se od něho může, aby on všecko ve světě uměl a v tom smyslu všecko všem byl, aby příkladně štěpoval, oral, včely přehlížel, snad i rozepře vedl a rány léčil? I kde by zůstaly povinnosti jeho duchovní, kde umění pěkná a svobodná, bez nichž by, jak zkušenost učí, málo ovčíčky své předčil, a byl by jeden ze stáda, boje se strašidel, jako hospodyně jeho, a hlásaje slovo boží na kazatedlně, jako by v čeledníku mluvil; kde posleze to, jehož ujmy želela-li by nátura velmi?⁷⁾ — Učitelé? — Kolik, medle, mezi nimi Borových, Pavlovských a Michálků? Nežádejmež pro Bůh, aby za skrovný plat svůj ještě i učení byli; ach, nežádejme takové pustoty u cymbálu a džbánu! —

Prot. Vše to arci důvodem jest, že kde větší umění váha, tam i dřlnost, pilnost a způsoblost se nakloňuje. Než to vás nejvíce těšiti může, že právě vzdělaným jazykem, jakož německý jest, umění nejlépe do národu přijde; a myslím, že Čech uvykna němčině, v umělostech a vzdělání dříve a snáze prospěje, než aby v svém jazyku od dvou set let, jakž na to sami Čechové nářikají, zanedbaném, vzdělávati se měl; ježto snadno to každý

⁷⁾ Horat.

→ pochopí, že snáze jest, stu knihám v cizí řeči porozuměti, nežli jen jednu dobrou sepsati.

Slav. Že umění s jazyky do země se vnáší, kdož pochybuje? Ale zůstane-li umění to v jazyku cizím, aniž s velkým národem zástupem se sdělí, tuť myslím, méně prospívá nežli bohatství, které tam pan Stejskal za žito shrabuje a ve sklepě pochovává do truhly železné; tomu Vejskal, synáček otci na lejtku hledící, jen co z domu ho provodí, víka otevřít poběhne a uplnou svobodu i oběh mezi lidem požitečný způsobí. Ale kdo způsobí doma oběh náramné učenosti pana Vševěda? Ten umí všecky jazyky, jen ne český; učenosti pak má tolik, že neví, kam s ní, nýbrž rok co rok balíky jí posílá do Lipska židům, ač že mu psali kolikráte, aby přestal voziti dříví do lesa, že jest tam více spisovatelů, nežli kupců. — On však přece neustane pracovati pro cizotu; jednak na vlastiny s outrpností zhlíží, že tak zpozdlí jsou a toho jazyku neumějí, v němž on tak utěšené věci vynáší. Nebo ve vlasti jeho jim nerozumí nižádný, a jest to pro domácí tak, jako by on ani učeným nebyl; a o něm právě říci se může, že není prorokem ve své vlasti. — To na vaši první námítku; druhou dovolíte mi tak obrátiti: Snáze jest národu sto dobrých spisovatelů vynesti, než celému v jiný národ se obrátiti. A věru, dejte Čechům, co k tomu potřebí, a stojím za to, že za 20 let divy své na literatuře jich uhlédáte; kdežto oněch 50 let, za které onen našeho národu dobrodinec, že Čechy celé se poněmčí, sliboval, již drahně minulo, a čím dále, tím více jest viděti, že selhal. Tak Bůh potrestej všech Čechových nenávisníků, aby zkvetati jej viděli, čím více se nadáli záhuby jeho.

Prot. Což jest padesáte let vzhledem národu, an jako mravná osoba jest nesmrtečný! Já pravím, že za 200, a když to ne, ovšem za 400 let zajisté se zněmčí. Nebo k tomu že přichází, vidíte sám, jestliže vás ta vlastenská láska docela neoslepila. Za posledních 30 let okolo pomezí na sta městeček a vesnic se poněmčilo: šest krajů jest německých, a to jsou právě ti nejlidnější, právě ti nejvzdělanější, kdež obchod, umění, fabriky a hospodářství v takové dokonalosti se nacházejí, jakéž

v pouze českých ledva jaký stín onde jest znamenati. Němců, přidáte-li Prahu, větší města a úředníky pozemské, tolik nejméně jest, co Čechů; a tito, kdož jsou proti oněm? — Sedláci a něco měšťanstva v menších městech; u větších, jak sám pravíte, za češtinu se stydělí; takže v Čechách jazyk český sedlským, a to jen z částky, německý naproti tomu měšťským a zvedenějším jmenovati se může. Ač že již i pouze čeští sedláci děti své pilně k němčině mají, vědouce, že jinak jim od pluhu daleko staviti se nemožno; a měštské dcerky? co platna těm krása, bohatství? neumějí-li německy, i ten chaterný bradýř nimi pohrdne. Německý jazyk této doby jest krása, vtíp, ctnost, bohatství i poctivost. Toť hlas sedláka i měšťana; vše nevraží na ty předky naše, že nebyli raději Němci. Jelikož tedy němčina jediné jest spasení vlastenců vašich, i což jim jí nepřejete a to jim chválíte, čehož by rádi pozbyli? Však, věřte-li tomu Českému poutníku,⁸⁾ nic vám pilnost vaše neprospěje, protože nad to všecko dobře on pozoroval, že země Česká se Slovyany jinými toliko na Moravu mezuje, a což nejbolestnější rána češtině jest, že i nově-zrůstající pokolení v pouhých prvé Čechách nyní již vpravdě německé jest; i jestliž tak, jakož věru jest, není do toho času daleko, kdy se řekne: Kdež Čechové? Byli, a není jich více!

Slav. Ten Český poutník, co tak brzy doputoval? — Tomu na potkání uhodnouti se mohlo, co jest za krajana: vždyť jen na pomezí jezdil; a Čechové za to jeho k nim smejšlení, které sem tam podřekna se pronesl, málo příčiny mají jemu vděčni býti. Div-li, že jezek v bájce posavad píchá? — Že Čechie aspoň skrze Moravu s jinými zbratřenými Slovyany se stýká, to má nad zemi maďarskou; může-li však Maďar udržeti se a zkvetati více, než cizozemci sobě představují, proč, chtěje též, nemohl by Čech? Ale příznejme se, že zhasne-li jméno jeho, on sám toho jest největší příčina. Nedá-li jemu zdvořilost jeho, aby jako Maďar spolníky své nazýval přípletkami, měl by ovšem ho následovati v tom, aby miloval jazyk svůj a zachoval původnost národu svého, která že s ujmou jazyka za našich dnů náramně trpěla,

⁸⁾ Časopis z němčiny překládaný, jehož vyšla pouze 4 čísla.

toho zapirati, bylo by arci o polednách slepým býti; že by ale národ náš vpravdě na počepí byl a strach šel, aby vše, co Čechem jest, před námi očitě nezhaslo, jak to již jistý lid s plnou hubou a s radostným srdcem provolává, jako nad hrobem Čechie dupaje a křiče: *Ha! tu ležiš! přečkali jsme tě, hrdá sokyně!* — to, myslím, směšný jest triumf před vítězstvím! Od té chvíle, co do Bojemie Čech nohou vkročil, v neustavném trvá zápase s cizozemci, a tolik vždycky nepřátel proti jazyku jeho doma i vně válčilo, že, divil-li se Balbín po tolika vojnách býti jen jednoho v Čechách obyvatele, my dnes právěji diviti se můžeme, po tolika nátiscích že slyšeti jest i ten nejslabší hlalol slovenčiny od předků nás došlé. Než tak zdlouha, i sám chtě, umírá národ! Přepal tedy usudek svůj ten, kdož pravil, že již německé po nás vyrostá pokolení, tak abychom my poslední Čechové byli; ó tot mluvil ze žádosti srdce svého! Čili mní, že se vypudí jazyk náš, co neduh nějaký, očkováním jiného? — Ta jest člověka povaha, aby, čehož neumí, nedbal, viděl v každém druhu svého, a jako ona bezocasá liška každému radil kusým býti. Zajisté, pokud ten veliký obecného lidu zástup česky mluví, plésati nad pohřbem Čecha jest směšno; právo-li? Tomu by tuším Němci, kdyby jich se to jako nás týkalo,⁹⁾ nejlépe učili. Než děkujeme Bohu, že není tak zle, aby nemohlo lépe býti. Lid český jest; panstvo, nechť sobě hovoří fransky neb chaldejsky (rozumnější jazyk lidu svého milují), což na tom? že lid za to je má, zač sebe vydávají, — za cizozemce, a tím méně je miluje, čím méně od nich milován jest. Však jim to špatně sluší, když s poddanými svými skrze tlumače mluví, což vpravdě tolik jest, jako by cizím uchem slyšeli, cizíma rukama jedli a cizích očí a nohou potřebí měli a voditi se dávali, jako by slepí a chromí byli. Pakliže to slepota a chromota mízerná jest, což říci mám o těch trefných opičkách mezi nižšími, jenž myslíce, že kdy neumějí česky, hned jemnostpáni jsou a českou řeč za sedlskou mají? — Ubožátka! nevědí, že každý jazyk tu, kdež doma, sedlský jest, a že sedlák jest obyvatel země nejpřednější, an by jim právě říci mohl: Což mi to ječí okolo

⁹⁾ Tu si hic esses, aliter sentires. Ter.

hlavy? Já vám dávám jísti: jste-li vy lidé jako já, mluvte, ať vám rozumím! Divno jednak, že mnohý děti své německy učiti rád dává? Však i Němci svých do Čech posílají; oba tedy obou jazyků potřebu cítí. Než má-li Čech, že se Němec v zemi jeho rozšířil, přestati Čechem býti? Proč ne raději onen Němcem? čiliž, aby, kam směřuje, vyšlo a řeklo se: *Hle! nebylo z Čecha nic, pokud se nezněmčil?* I bylo pravdivé cizozemců přísloví: *České jest¹⁰⁾: věděni nehodno!*

Prot. Kam vás nese zámezní horlivost! Zdaž jest Čechům na škodu jedno neb druhé cizozemců přísloví, kteréž jedině dovodí, že oni jazyku českého neznají? Toť zajisté zvedenějším Čechům žádný za ouhonu nepoklade, že německy se učí a s jazykem umění německá sobě osvojují.

Slav. Není to jejich ouhona, že německy umí, ale že neumí česky! jakž toho dobré a sláva vlasti jejich vyhledává. Kdyby, medle, cizozemec, čta příběhy země České, žádostí pojat byl viděti ten národ, jehož kolik předků, tolik hrdin bylo, který nejsa velký veliké sobě ve světě získal jméno a samým sebou toliko přemožen býti mohl; kdyby pravím připutovav k nám viděl a slyšel, jak mnohý poctivých otců nezdránný synek nemírným veselím v divadle tleská rukama na pochvalu herci německému,¹¹⁾ který přijda pohostinnu opovážil se toho hrubešství praviti veřejně všem vůbec Čechům, že v bouřlivém času dokázali se býti pravým národem německým! jako by jen Němec hodným býti mohl; — kdyby viděl a slyšel, jak za tak velebné a šlechetné předky tak chaterní potomečkové se hanbí a studem lekají, když Čechy je někdo nazve, viděl a slyšel, jak, čím kdo méně Čechem jest, tím větší hodnosti dochází: jak tu soudce protokol sobě do němčiny překládat dáti musí, nebo kraje správce, jak tam v N* důležité země pána rozkazy pouze českému lidu německy vykládá, a kdy vše hubu naň otvírá, mní, že to pozornost, a neví, že posměch jest; nebo jak tam v N.^{11a)} není Čecha duchovního,

¹⁰⁾ Wieland v nových básních.

¹¹⁾ Ifflandu v 1802.

^{11a)} Psáno jest to léta 1803.

an by lidu slovo Páně česky hlásal, protože v Čechách studující za patnácte let nemá, kde by se naučil česky, a má-li, neví, že k platnosti to jest; jak Němec kaplan s lidem se modlí, až se všecko za břich popadá, a jak na to jeho správce druhý den do školy běží, honem německy učí, a když to hned nejde, všeho tak nechá a spokojí se tisíci důchodů svých; kdyby ty a těm podobné věci na své oči viděl a na své uši slyšel, jako my je vidíme a slyšíme den co den; kdyby viděl konečně ten národ pocestným jedoucím po deližancí podobný a spojený jen místem, bez spolní důležitosti (Interesse), bez odměnné lásky, bez vlastenectví; podobný oněm čtyřem sochám představujícím čtvero národů, ježto stojí na mostě Pražském, zdělané od velikého mistra Prokopa, aby byly věrným obrazem cizího sobě českého národu, jemuž na dovršení hanby nic neschází, než aby, k čemu se i již schyluje, jako páni s poddanými, sudí s stranami, tak i duchovní učitelé s lidem skrže tlumače mluvili: — ó což by se pohrdlivým čelem obrátil, nebo smíchy pukal, blahoslavě sebe, že cizokrajný jest, a pospíchal by z té hrdin starých zaškoudlé krajiny, kde patrní vyjevují důkazové, jaká neřest z toho bývá, když národ, znechutě sobě ctnost a mravy předků svých, zanedbá i jazyka svého a svízel doma, vně pak potupu sobě připraví.

Prot. Vidím ovšem a přití nemohu, že buď jak buď v čase budoucím, nyní aspoň toho jest potřeba, aby každý mezi námi, kdož nějaký ouřad zastává, česky uměl, ano i tomu za pravdu dávám, že, jestli ne ten lidu druh, který k Němcům se přirazil, kamž i úředníci náležejí, alespoň ostatní lid potřebu literatury české cítí, řekl bych z částky, že však pro úzký všech umění svazek toho říci nelze, pravím bez obmezení, literatury české; kteráž by ale tak dokonalá býti musila, aby i ten, kdo s německou známý jest, zamilovati ji mohl, jinak vždy by mu, jako sama čeština, byla zavržena. Nebo jen s literaturou k jazyku láska se vštěpuje, a jestliže ji potracují tudíž Čechové, jak brzy německou literaturu zachutnali, zdaž i Němec ji mítí může, an mimo to s velkou nesnadností jazyka zápasiti musí? A vpravdě, chudoba literatury české jest snad ta největší příčina, pro kterou český jazyk tak málo milovníků má. Já sice se přiznávám, že

o ceně její nejsem posavad cele přesvědčen, ale mním, že, kdyby něco na ní bylo, již dávno bychom to na jevě viděli. To vím, že Němci jak samému jazyku tvrdost pro mnohé spoluzvučky, tak literatuře tu náramnou chybu vystavují, že až po tu dobu ani jedné knihy české nevyšlo, která by něco nového, výborného obsahovala. Všecko, co potud Čech dobře pověděl, buďto v německém jazyku pověděl, buď to lépe pověděli Němci nežli on, jelikož literatura jejich českou, i v Čechách samých, již dávno převážila. Přidám i to, na čež sami Čechové sobě nařikají, že zvláště v technických slovích velký nedostatek trpí. I jestliže tomu tak, jakož nelze pochybovati, tuť malý prospěch učiní ten jazyk ve filosofickém i artistickém umění; (vidíte aspoň, že já velice té nouze cítím); od jiných ale dialektů (nářečí) slovenských, aby sobě jich zapůjčil (německá by jen smích způsobila), neprospěje tím mnoho, protože jim Čech přece rozuměti nebude. Tak veliká, hle, leží klatba na tom, co českého jest!

Slav. Jak toho jednou žádný nebude zapíratí, a kdož by zapíral, což i Protiva uznává? — že jazyka českého vědomost Čechům jest i chvalitebná i prospěšná, ano co vše do se zavírá, nevyhnutelně potřebná, jestliže nemají mravy, duch, spravedlnost, štěstí, až i sám národ jich zahynouti: o jazyku a literatury české zvelebení malá péče bude. Že jazyk ten dosti vybroušený a způsobilý ku vzdělání všelikých umění jest, toho staří spisovatelé zjevnými zůstávají důvody, a nýbrž i jak našincové, tak Němci (vyjmouse ty naše nenávisťi zaslepené) nestramně ukázali. Slovo, kterých mudrlec a umělec žádá, ovšem na mále najde; než, prosím, dlouho-li tomu, že v němčině více? A u koho jest ten nedostatek největší? U toho, kdo s jazykem nejméně jest známý! Potom táži se všech české řeči milovníků a zpytatelů: již-li všecka slova a mluvení způsobové mezi lidem a v spisích sebrání a vůbec v obchod uvedeni jsou? — Posléze nepochopuji, tu kde by se pravý nedostatek vyskytl, co by zabránilo Čechovi bráti slovec od jiných dialektů slovenských — od jedné matky pošlých? — Slova německá duchu českému se protíví. — Ten ale křik nad množstvím spoluzvucek v našem jazyku zpozdilý jest. Má-li sem tam Čech něco více jich na začátku, zdaž zato Němec na konci

tolik, ba i více jich nenahrnuje? Zvykem nesnadnost mívá.¹²⁾ Zatlím dobrý spisovatel v obojím jazyku mnohým tvrdostem ne nesnadně se vyhne. Jsme za Němci této doby, ale ujdeme-liž kam, zůstanouce státi? Ač že i v tom se nám utrhá. Máme důležité spisy o národu našem, máme o slovu Páně, máme práva, máme — nechci se do literatury naší pouštěti na tom místě, snad toho jindy hodná příležitost bude. A již tam na východu vystoupá olověné nebe, i my oba dva máme potřebí varovati se večera chladného, jenž v tomto luhu jest, chceme-li napotom ještě pracovati pro miláčky své, vy pro ten váš celý svět, a já pro Čechy své.

Prot. Byl bych Slavomilovy satiry hoden, kdybych ještě nevyznal, že kdo svým vlastencům prospívá, světu nejlépe prospívá. Co více? pozoruji dle sebe patrně, že pohrdání českým jazykem konečně od jediné neumělosti jeho pochází; již i jeho potřebu uznávám a že mnohé nevědomé přednosti má, to cele věřím vám, ježto ho vědom jste. Jednak pochybuji, aby kdy jen na prostřední stupeň dokonalosti se vynesl, pokud (povím otevřeněji, jelikož jen tento němý háj jest svědkem naším) ta hlavní závora jej svírá a znikati mu nedá a dáti nemůže. —

Slav. Myslíte zemské řízení? —

Prot. Totéž! Nebo patrně jest, že dobré slavného domu panujícího žádá, aby z Čechů Němci se stali; toť by jemu snadnost správy, jednotu a sílu vlády zjednalo. Nebo, ať všecko slovem uzavru, Francie pro jednotu řeči jest nepřemožená. —

Slav. Já bych zjevně mluvil, byť i celý svět za svědka stál. Dvůr náš i s nepřáteli zachází pravomně: my bychom s pravdou předeň jíti se štítili? Čirá noc by nás tu na tom mechem obrostlém kořání napadla, kdybych vyprávěti měl, jak vždycky Čecho-

¹²⁾ Co té ubohé češtině všecko předhazují Němci! Slyšel jsem na své uši, kterak jistil muž jakýsi jednak ne naučený, že to sykové latinského *st* a *sp* co *št* a *šp* vyslovení od Čechův pošlo. Ó výborný usudek! Kdož pak ve své řeči *st* a *sp* co *št* a *šp* vyslovuje, Čech-li či Němec? — Adelong praví, že saská řeč libosti od Venedů nabyla. Medle, zdaž Němci, čím blíže Slovanů, tím jemněji nemluví? Naproti tomu Slované tím tvrději, čím blíže nich? Suďte Švába, Sasika, Čecha, Poláka, Rusa?

vé k sobě Nečechy byli, takže, ač všickni slavní z toho velkého domu panovníci neměli se stejně k Čechům, říci se může, že padne-li jazyk český, Čechové sami tím vinni budou. Nebo, již-li kdy jednohlasně prosili země pána o zachování jazyka svého, již-li jen znáti dali, že jim milý jest? Již-li jim, kdy čeho požádali, odepřel? Zdaž k pokynutí na prosbu svých věrných vždycky nebyl přechootný? — Francie nepřemoženost? Ta, myslím, v hlubině politiky celé jiné má průvody. Jisté jest, že dialekty jazyku franského, britský, kimrský a biskaiský dosti se patrně dělí; a nezní-li i potud keltský mezi nimi, ať pomínu německý a jiné rozšířenější. — Panovaliť již ve světě mnohojazyční národové: sloužili také lidé jednoho jazyku. I jestli slavný dvůr náš kdy přemožen? A jestli kdy s štěstím nerovným bojoval, zdaž jazykové národů jeho byli tím příčinou? Zdaž právě tím nestal se silnějším, že kolik národů, tolik zvláštních o čest zápasníků do pole uvedl? — Jaký div? všickni mu srdcem oddáni jsou, jelikož vědí, že váží sobě práv, náboženství a jazyků národů svých! — Než mníte-li nicméně, že jednota jazyků jemu potřebná jest, táži se právem, kterému by z těch čtyř hlavnějších nejslušněji přistál předek ten? I myslím, že slovenskému, z toho prostého důvodu, že 4 více jsou než 2, a více než 1 i $\frac{3}{4}$; nebo v takovém srovnání téměř Slované s Němci, Maďary a Vlchy v naší monarchii stojí.

Prot. Vímt já, že Slované nejsilnější jsou; jednak považte, že titíž jako mnohé národy rozličné představují; nebo není to jedno Čech, Slovák, Moravan, aneb dokonce Polák, Srb, Charvát. —

Slav. Ale sami jsou to Slované, v dialektu toliko rozdílní, ač ne snad více než jako u nás tachovští a kameničtí Němci. V brze by je všecky literatura a politika spojila. Já aspoň ne nesnadně domejšším se jistého prostředního dialektu, kterýž by Slované zbratřené spojení mohli; buď on jako jest vznešená němčina mezi německými, aneb jako poetický, aneb aspoň Plutarchův mezi řeckými.

Prot. O tom všem já pochopuji toliko, že to všecko sen jest vyplnění hoden; jednak přejí od srdce, aby se někdy říci mohlo, že i tento od Boha sen byl! —

5

Slav. Dobře! ten Otec všeobecný, an živí lidu i živočichů pokolení všeliké, an i národ náš, skrze mnohá zkušeni prošlý tak dalece dochoval, ostříhá jeho, jsme té naděje, i do časů budoucích. Ještě, než domů se odeběřeme, dovoďte, abych pronesl několik pobožných žádostí, jelikož ty se ke snům dobře hodí: aby nám opět do škol a rádnic jazyk náš milý uvedli, aby se mládež češtině učiti musila, neb ona žel! neučí se, než co musí! — aby vznikla velká slovanských učených společnost, mající dělníky a ochránce ve všech provinciích, a zlepšeno bylo slovenské knihkupectví, nad něž ve světě nic není daremnějšího, aby všem Čechům láska k vlasti své a svornost mezi sebou, Němcům pak našim větší snášelivost nás a větší chut k našemu jazyku s nebe do srdce sstoupila; a každý, čemuž jak náleží nerozumí, aby jak slušno na skrovného člověka, haněti a tupiti hezky se varoval!

1806.

SLOVO K STATEČNÉMU A BLAHOVZDĚLANÉMU BOHEMARIUSOVI.

Milý pane Bohemariuse! Vy jste veliký mistr v směšných a nízkých propovědech; ale učenosti máte tuze málo. Především vás prosíme, dejte sobě vysvětliti rozdíl mezi jazyky pouhým logickým pořádkem (ordo rationis) a mocí obrazotvornou (ordo imaginationis) se spravujícími. K oněm hebrejský a ten váš zbožněný germanický: k těmto řecký, latinský, slovanský náležejí. Máte-li tolik rozumu, aby jste ten rozdíl dobře pochopil, tedy co jste o abstrakcích pověděli, sami zpět vezmete; zvláště, přečtete-li sobě to, čeho podotkl Schlegel o indickém, jenž jest, o čem tento dobrý German nevěděl, pravý otec slovanského jazyka. Onino více k filosofii, tito více k poesii příměření, a jakž i vy pravíte, hudební; onino svým přirozením čitelní (sentimentální), tito ideální (zrovna vašemu zdání naopak), onino světlostí, tito silou esthetickou předčí, a dáme-li nejvíce, tamti jsou dospělého muže, tito citelného mládence jazykové. První, jak praví Campbell, podobí se k tesařství, stěny sponami, hřebíky (prae-pos. particulae) stloukajícímu: tito k těmž umění, své sruby umělými dlaby (casus) tak vížícímu, aby spojení toho ani oko neznamenalo. Ten spanilý sklad, kterýž sobě (vy-li také? nevím) v latině a řečtině libujeme, ve všech podobně slovanských nářečích a zajisté i v českém se nachází. Dejte sobě přečísti něco skladného ze slovenčiny, nechť ruské, nechť polské neb jakékoli jest, máte-li hudebné ucho, ucítíte to, co všickni praví znatelé cítí; neucítíte-li, buďte jist, že jste Boeotum in patria,